

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 35 25 augustus 1968

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Tsjechoslowakije

De geweldige weerzin, die overal in de wereld — en ook in communistische kringen — gewekt is door het optreden van de Sovjet-Unie tegen Tsjechoslowakije, de schok die er door is teweeggebracht, is allereerst een gevolg van het onverwachte. In het begin van deze maand scheen in Bratislava een akkoord te zijn bereikt, waardoor de zelfbeschikking der Tsjechen en Slowaken verzekerd werd binnen het kader van het Oosteuropese socialisme en van het bondgenootschap van Warschau. Zonder dat er in de binnenlandse situatie van Tsjechoslowakije iets was veranderd herleefde in de Sovjet-Unie twaalf dagen later de campagne tegen de regering van Praag en nog weer vijf dagen later rukten de troepen van vijf Oosteuropese landen, onder kommando van Russische generaals, het land van Masaryk binnen om het te bezetten. Premier Kosygin was in Moskou afwezig, zelfs de partijleider Brezjnef schijnt geen hoofdrol te hebben gespeeld bij de vorming van dit fatale besluit. Zij hadden in Cierna en Bratislava blijkbaar ernstig geprobeerd, tot een kompromis te komen met hun Tsjechische geestverwanten. Vandaar dat de vrees is uitgesproken dat de militaire leiders, die tijdens de grote manoeuvres in Oosteuropa de invasie technisch volkomen hadden voorbereid, het gewonnen hebben van de politici en diplomaten uit de topleiding en dat zij het presidium van de partij, hebben overstemd. Het vermoeden is geuit, dat zij het veel uitgebreidere partijbestuur, het centrale comité, zo bang hebben gemaakt voor beweerd westelijke imperialistische machinaties en voor het overlopen van Tsjechoslowakije naar het Westen, dat zij toestemming kregen tot militaire interventie.

Wanneer deze veronderstelling juist is (en ge-

loofwaardig is zij wel) dan is een keer te meer bewezen hoe noodlottig de invloed kan zijn van generaals. Zij kunnen blijkbaar slechts denken in termen van krijgskunst en geweld. En hoe verschrikkelijk hebben zij zich dan vergist! Want bevestigd is dat agressie, uit angst en uit een soort van primitief denken geboren, een blinde drift is en een heilloze kracht. Het tegendeel immers is bereikt van wat deze militaristen zich hadden voorgesteld. Het Tsjechoslowaakse volk heeft in voorbeeldige eenheid op de demonstratie van geweld geantwoord met een veel machtiger demonstratie van ongehoorzaamheid en lijdelijk verzet. Er kan geen sprake meer van zijn, dit volk voor zich te winnen door het te onderwerpen. Het geweldigste probleem dat zich nu voordoet is, hoe de Russen en hun bondgenoten ooit dit Tsjechoslowakije kunnen verlaten zonder dat het breekt met de Sovjet-Unie. In Moskou konfereren de hoogste leiders van de Sovjet-Unie met vertegenwoordigers van een bezet land, zoals president Svoboda — en naar het schijnt met de premier Cernik en de partijleider Dubcek — om een uitweg te vinden uit deze situatie, die door een paniek in Moskou veroorzaakt schijnt te zijn. Het is nu het Kremlin dat optimistische berichten over een moge-

mededeling

Door de politieke situatie in oost-Europa heeft het hoofdbestuur besloten om de aanvankelijk aangekondigde lezing van prof. G. Stuiveling naar een latere datum te verschuiven. Daarvoor in de plaats kwam de lezing van dr. Constandse. Een en ander was oorzaak, dat de toezending van dit nummer is vertraagd.

Redaktie

een radio-uitzending van zondag 25 augustus 1968

lijk akkoord en een terugtrekking der bezettingstroepen graag zou onderschrijven, om de ramp te beperken die veroorzaakt is. Moeilijker dan ooit kan de trouw van het Tsjechoslowaakse volk aan de Sovjet-Unie herwonnen worden; angstig bereiden de Roemenen zich voor op de verdediging van hun eigen nationale onafhankelijkheid; groter dan voorheen is de sympathie voor president Tito, die zich al in 1948 onafhankelijk maakte van Moskou zonder op te houden een vurig communist te zijn; zelfs in Oost-Berlijn getuigen Duitse socialisten van sympathie voor de Tsjechische communisten; vrijwel alle communistische partijen buiten Oosteuropa hebben het optreden van de Sovjet-Unie afgekeurd. Wanneer iemand een demonisch plan had willen uitdenken om aan de eenheid van de communistische beweging de zwaarste slag toe te brengen, had hij niets beters kunnen bedenken dan de Russische bezetting van Tsjechoslowakije. De leiders van een groot aantal communistische landen zijn nu op weg naar Moskou, om te proberen een oplossing te vinden.

Maar natuurlijk dringt zich de vraag op waardoor in Moskou de angst zo bovenmate groot is geworden. De argumenten die zijn aangevoerd voor het bestaan van een contrarevolutionaire stroming zijn theoretisch niet onjuist. In heel Oosteuropa begint zich een reactie te manifesteren op de invoering van het diktatoriale staatsocialisme onder druk van de Russische troepen die dit gebied van de nationaal-socialisten hadden bevrijd. De burgerlijke democratie van Westeuropa oefent een grote aantrekkingskracht uit. Men kan niet ontkennen dat in Tsjechoslowakije tekenen aanwezig waren van de wens over te gaan naar een ander type van maatschappij. Met behoud van de socialisatie der zware industrie werd door communistische ekonomen aangekondigd, dat allerlei kleine bedrijven en ambachten betere diensten zouden kunnen verlenen aan de verbruikers, wanneer zij als privé-ondernemingen beheerd zouden worden. Het zeer populaire orgaan van de schrijvers, Literarni Listy, vertolkte de wens dat de communistische partij haar macht zou delen met een nationaal front, waarin alle niet-communistische politieke groeperingen vertegenwoordigd zouden zijn. Er was dus een kans op invoering van een semi-burgerlijke democratie met behoud van de socialisatie van de staatsboerderijen en de grootste nijverheid. In de ogen der leninisten was dit contrarevolutionair. Maar in de liberalisering kwam vooral tot uitdrukking het verlangen naar democratie. Tsjechoslowakije is een land met Westeuropese tradities. En in het nieuwe communistische partijprogramma kon men het volgende lezen: „De communistische partij is afhankelijk van de vrijwillige ondersteuning van het volk. Zij vervult haar leidende rol niet daardoor dat zij over de samenleving heerst, maar daardoor dat zij de

vrije, vooruitstrevende, socialistische ontwikkeling dient. Zij kan haar gezag niet afdwingen, maar moet dit voortdurend door haar daden verwerven. Zij kan haar beleid niet doorzetten door bevelen, maar door de arbeid van haar leden en de geloofwaardigheid van haar idealen”. Hieruit blijkt, dat het niet waar is, dat communisten altijd diktatoriaal en autoritair zouden denken. Zij kunnen wel degelijk evolueren naar een meer democratisch standpunt.

De Tsjechoslowaken hadden daarom echter nog geen redenen, om over te lopen naar de West Duitsers. Dezen erkennen nog steeds niet de

de vluchteling

uit de Mauthausen-liederen
muziek: Mikis Theodorakis

tekst: Y. Kambanelis
vertaling: Lennaert Nygh

O, vluchten wil ik nu naar huis,
geen prikkeldraad houdt mij nog op,
vlieg, hart van mij,
want ik ben vrij,
en over land en over zee wil ik naar huis,
ja, over land en over zee wil ik naar huis.

Geef mij toch brood, want het is ver,
en ver zal ik nog moeten gaan,
over het strand,
bergen en land,
zo vlucht ik verder want ik wil zo graag naar huis,
zo vlucht ik verder want ik wil zo graag naar huis.

O, christen mensen, hoort mij aan,
geloof, ik ben geen moordenaar,
weet niet beducht,
ik ben gevlucht
omdat, omdat ik nimmer mensen doden kon,
omdat, omdat ik nimmer mensen doden kon.

Altijd wordt op hem gejaagd,
altijd vindt hij schrik en vrees,
waar hij ook gaat,
overal haat,
o, mensen hoedt u voor de man, hij is gevlucht,
o, mensen, hoedt u voor de man, hij is ontvlucht.

O nooit was iemand zo alleen,
alleen in 't land van Berthold Brecht,
hij geeft het op,
hem wacht de strop,
ook nu, ook nu heeft de SS het laatste woord,
ook nu, ook nu heeft de SS het laatste woord.

Verklaring van het Hoofdbestuur n.a.v. de recente gebeurtenissen in Tsechoslowakije

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond spreekt zijn grote ontsteltenis uit over de gewapende inmenging van buitenlandse troepen in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjechoslowakije. Deze inmenging is in strijd met het Handvest van de Verenigde Naties en de erkende normen van het internationale recht.

Het is bovendien, na de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije in 1948 en in Hongarije in 1956 ook van de zijde van de landen van het Warschau-Pact opnieuw een inbreuk op het recht van ieder volk om over zijn eigen lot te beschikken.

Dit optreden vermindert wederom voor lange tijd de hoop van velen op een geleidelijke verbetering van de internationale betrekkingen. Het bewijst helaas andermaal, dat ondanks het streven naar liberalisatie binnen de communistische wereld, zelfs de minimale eisen van persoonlijke vrijheid, die ten grondslag liggen aan elke verbetering van de menselijke samenleving, daar nog steeds niet worden erkend.

Het hoofdbestuur van het
Humanistisch Verbond

huidige grenzen en houden zelfs hoog, dat het verdrag van München, van 1938, wettig zou zijn geweest. In 1938 nu is het Sudetenland losgescheurd van Tsjechoslowakije en dit stukje Hitler-imperialisme zou dus kracht van wet hebben gehad. De regering in Bonn wil wel erkennen dat het Sudetenland tot Tsjechoslowakije behoort, maar op bepaalde voorwaarden. In zekere zin dreef dus de regering in Bonn de Tsjechen in de armen van de Russen. Zelfs als een half-burgerlijke democratie in Tsjechoslowakije zou zijn gevestigd, zou zij in deze situatie nog het bondgenootschap met de Sovjet-Unie hebben behouden, een alliantie die overigens al door Masaryk en Benesj gesloten is, uit wantrouwen jegens de Duitsers.

Maar de bekrompen Russen, die de bezetting van Tsjechoslowakije hebben doorgezet, meenden dat alleen een communistische partij, die een gehoorzame vazal van Moskou was, betrouwbaar was. Zij hebben de ramp veroorzaakt, die vooral ook rampzalig is voor de Sovjet-Unie. Wij echter weten, hoe sterk de begeerte naar democratie is in heel Oosteuropa. Wij weten, dat de volken daar niet vereenzelvigd mogen worden met angstige, koloniserende, diktatoriale leiders. En het beste wat wij kunnen doen is deze volken blijken te geven van onze sympathie en steun. Dit doen wij niet door weer een ijzeren gordijn tussen hen en ons op te richten. Niet door de betrekkingen met hen te verbreken. Niet door vijandschap tussen oost en west te kweken. Een goed voorbeeld gaven de jongeren van de Partij van de Arbeid. Zij waren uitgenodigd door de Russische jeugdbe-

weging en zij hebben er op aangedrongen, juist nú naar de Sovjet-Unie te mogen komen om te beraadslagen over de mogelijkheden, dat Oost- en Westeuropa zonder vrees elkaar ontmoeten in het verlangen, meer vrijheid te paren aan het besef van sociale verantwoordelijkheid. Het droevigste gevolg van het Russische optreden zou zijn de versterking van de autoritaire, militaristische reactie in het Westen, de keuze van een figuur als Nixon tot president van de Verenigde Staten, de vergroting van de macht der militaristen in oost en west, die in hun verblind slechts Europa naar de vernietiging kunnen leiden. Het hoopgevendste in de tragedie van Tsjechoslowakije is de mogelijkheid van een democratisering van het communisme in Oosteuropa. Aan dit diepe verlangen zullen tanks en machinegeweren niet de doodsteek toebrengen. En de grootste steun, die het Westen verlenen kan aan dit streven is: trouw te blijven aan een vooruitstrevende, sociale democratie, aan het beginsel dat voorzichtige diplomaten de voorrang moeten hebben boven angstige militairen, aan de hoop op solidariteit tussen de volkeren opdat zij eens de leiders terzijde schuiven die vijandschap tussen staten kweken. En als een ijzeren gordijn tussen oost en west mocht worden neergelaten, laat het dan niet onze schuld zijn. Integendeel: laten we alles doen om dit te verhinderen. Want juist zo handelen wij in de geest van het Tsjechoslowaakse volk, dat zijn communisme wil vermenschelijken met het beste van onze democratie.

A. L. CONSTANDSE

Forel

Een keer in mijn leven heb ik een vis gevangen ter grootte van ongeveer twaalf centimeter. Dat is geweest op 28 juli 1931. Wij brachten onze vakantie toen door in een waterrijke streek, waar grote aantallen personen, voornamelijk mannen, uren en zelfs dagen aan de waterkant zaten te dommelen op vouwstoeltjes en omgeven door manden, netten, blikken en ander gerief. Tot dien had ik mij persoonlijk nooit met de hengelsport beziggehouden. Daarvoor kunnen verschillende redenen zijn geweest. Een er van is zeker, dat mijn moeder er bezwaar tegen had, dat ik mij aan de waterkant ophield. Als dat een enkele keer gebeurde zag zij voor haar geestesoog hoe ik als drenkeling zou worden thuisgebracht en dat wilde zij beslist niet. Een andere reden kan zijn, dat ik te actief (of te ongedurig of te nerveus, het komt op hetzelfde neer) was om lange tijd in het water te gaan zitten kijken. Maar het is ook mogelijk, dat ik nooit zo actief (ongedurig, nerveus) ben geweest, dat ik er behoefte aan kreeg mij eens geheel en al te ontspannen. Wat niet gespannen is kan ook niet ontspannen worden.

Bovendien kost een complete hengeluistrusting een aardige duut en goed hengelen vereist een diepgaande en langdurige studie. Maar op 28 juli 1931 stond ik met een stok en een touwtje bij het water te spelen en de draak te steken met de sportvisserij en toen ik daarmee ophield bleek zich een visje aan het touwtje te hebben vastgezogen. Het gleed gelukkig onmiddellijk terug in het water, zodat ik ontheven was van de plicht het spartelende, glibberige, kille en stinkende dier aan te raken.

Nu zou het aardig zijn, als ik hier kon meedelen, dat ik de dieren, vissen inbegrepen, zodanig bemín, dat zij van mij geen kwaad hebben te duchten. Maar zo is het niet. Want de gedachte aan dit 37 jaar oude visje kwamen boven toen wij een forel zaten te eten. Forellen heb ik gedurende veel jaren slechts gekend uit een wijsje van de heer Schubert. Wie schetst dus mijn verbazing toen ik eens in een aardig bergdorpje voor een restaurant een bord zag staan met het opschrift „Bach-Forellen”. Een ogenblik twijfelde ik aan mijn geheugen. Bach? Schubert? Toen schoot mij te binnen, dat de ijverige cantor ten onzent gewoon Jan Bas Beek geheten zou hebben. Als je gaat vertalen kom je tot ongedachte dingen: „Het lyden volgens Thijs, door Jan Beek”.

Over forellen gesproken: Honderden personen heb ik aan of in bruisende beken zien staan, die met de koppigheid van een maniak steeds weer met een brede zuwaai hun aas uitwierpen. Nooit heb ik een man gezien die iets uit de stroomversnellingen ophaalde. Wel heb ik vernomen, dat er forellenkwekerijen bestaan en ik vermoed, dat de dieren uit de restauranten van daaruit worden geleverd.

Overigens aten wy onze forel niet in een restaurant maar in een eethuis. Hieruit kan men zien, dat wij in onze vakantie niet op een paar

stuivers kijken, want iedereen weet, dat een eethuis veel deftiger is dan een restaurant, om van een Eethuys nog maar te zwijgen. Wij waren dus in een eethuis, een befaamd etablissement, waarvan de kwaliteit maar vooral de kwantiteit der porties een landelijke vermaardheid genietten.

Nu ging het ons daar niet om. Door een onvolkomenheid van de inwendige afscheidingsorganen is het ons slechts mogelijk kleine hoeveelheden lichte kost te gebruiken. Mijn lievelingsgerechten zijn een spiegelei, een houtsnip en een rolmops, besproeid met een glaasje melk. In de kennissenkring sta ik dan ook niet bekend als een echte Lucullus.

Wij traden in het eethuis om onze verzameling ervaringen wat uit te breiden. Maar daar kan men geen Chef de Rang ontbieden om een rolmops met een glas melk te bestellen. Wij lieten ons dus de spijskaart geven en zagen dat men voor een gulden of twintig een châteaubriand konden krijgen (voor twee personen) en voor iets minder een tournedos. Maar tot de specialiteiten de la maison behoorden reerug en vooral vlees van het wilde zwijn. Waar ze al die wilde zwijnen vandaan halen is ons een raadsel gebleven. Wij bestelden een forel, waarmee ik u nu verder niet lastig wil vallen.

De eetzaal was goed bezet met een zeer uiteenlopend publiek. Naast ons zat een Duits sprekende heer met een benydenswaardige spijsvertering. Hij at in zijn eentje ons beider wekelijkse rantsoen op. Zijn gezellin sprak Duits en Engels door mekaar en kon hem lang niet bijhouden. Tegenover hen zaten twee tieners, een Duits meisje dat ongetwijfeld Gretchen heette en een sluikharige jongen die Engels sprak en een echt Etongezicht had. De jongen keek met duidelijke walging naar de hoeveelheden die in zijn gastheer verdwenen, maar hij haalde zijn schade in toen het ijs verscheen, waarvan hij vier dikke ballen met veel slagroom verslond. Opvallend was het aantal oudere heren dat vergezeld was van een jongere vrouw. Volgens mijn argeloze vrouw waren het vaders die met hun dochters uit waren of ooms die hun nichtje eens op een goede maaltijd wilden onthalen. Ik was en blijf van mening, dat het hier directeuren en afdelingshoofden betrof die hun hardwerkende secretaresses beloonden. Zulke ietwat afgelegen landelijke eethuizen zijn daarvoor bijzonder geschikt. De stemming wordt verhoogd door een glaasje vooraf, een kloeke fles wijn uit het nieuwe pausenkasteel en een kopje koffie met een kelk cognac toe. Mijn onbescheiden oog zag, dat een der directeuren aan de kelner zestig gulden overhandigde. Snel rekende ik uit, dat, dank zij ons voortreffelijke belastingsysteem, hiervan f 27,— voor rekening van minister Witteveen kwam.

Aan onze forel c.a. hebben wij omstreeks anderhalf uur besteed. De oogjes hebben wij laten liggen. Ze keken toch al zo weemoedig.

H.H.

Van week tot week

Radio (Hilv. II)

Zondag 1 september 9.45—10.00 uur: H. J. J. Lips: „In termen van geweld”.

Zondag 8 september 9.45—10.00 uur: Oordeel over het vooroordeel door een rechter, een psychiater en een hoofdredakteur. Produktie en regie: Ed. Peereboom.

Zondag 15 september 9.45—10.00 uur: „...u kunt vooroordelen kweken, zoals je een orchidee kweekt”. Onzekerheid: kern van elk vooroordeel. Een toelichting door dr. A. F. G. van Hoesel.

Zondag 22 september 9.45—10.00 uur: P. Spigt: Titel nog niet bekend.

Zondag 29 september 9.45—10.00 uur: J. P. van Praag: Titel nog niet bekend.